

1954

ligija bieliukienė

a. j. greimas

s. lozoraitis jr.

bronys raila august rei

SANTARVĖ

kraštas ir užsienis

arthur rimbaud

mūsų civilizacija ir akmens amžius

kultūros ženklai

N. I.

SANTARVĖ

kelia Krašto ir jo priešinimosi primatą užsienio lietuvių politiniame ir visuomeniniame gyvenime.

SANTARVĖ

palaiko Lietuvos valstybiškumą, valstybinę mintį ir tradicijas.

SANTARVĖ

svarsto lietuvių laisvės kovos reikalus ir pagrindines jos problemas, padėtį Krašte, lietuviško gyvenimo bei veiklos svarbiausius klausimus.

SANTARVĖ

nagrinėja politinius, visuomeninius, ekonominius, socialinius ir kultūrinius klausimus. Lietuvos praeities, dabarties ir spėjamos ateities problemas.

SANTARVĖ

jieško naujų idėjų ir naujų kelių visais tautinio gyvenimo aspektais. dabarčiai ir ateičiai, glaudžiame ryšyje su Krašto reikalavimais, troškimais ir viltimis.

SANTARVĖ

siekia užsienio lietuvius priartinti prie Krašto reikalų.

TURINYS

Darbą tęsiant

Mūsų civilizacija ir akmenis amžius — **Bronys Raila**

Iš partizanų kūrybos — **Be laisvės**

Arthur Rimbaud — komentarus parengė — **A. J. Greimas**

OKUPUOTOSIOS LIETUVOS REIKALAI

Kraštas ir užsienis — **Algis Skaidra**

Lietuvių tautos Golgota (iš dokumentų)

KULTŪRINĖMIS TEMOMIS

Pamirštoji sukaktis — **R.**

Kultūros ženklai — **A. Dargvilas**

PASAULIO POLITIKOS AIDAI

Tragikomedijos ir pragiedruliai — **S. Lozoraitis jr.**

TEKSTAI BE KOMENTARŲ

Pasikalbėjimas su Estų T.T. Pirmininku **August Rei**

UŽ GELEŽINĖS UŽDANGOS

Žiūrėtina rimtai — **T. Leonas**

Katalikų Bažnyčios naikinimas Lenkijoje — **P-s**

Kultūrinis gyvenimas

Atominė sritis

UŽSIENIO LIETUVIŲ VEIKLOS BARE

„Šviesa“ — dvasinės rezistencijos sambūris — **Ligija Bieliukienė**

Ties mūsų nesusipratimais — **J. Kernius**

Iš mūsų gyvenimo ir spaudos — **Vyt. Giedrimas**

SKAITYTOJŲ LAIŠKAI

SANTARVĖ

REZISTENCINIS VISUOMENINIŲ
ir KULTŪROS REIKALŲ ŽURNALAS
LITHUANIAN MONTHLY

Redaktorius — F. Neveravičius

Redakcinį sambūrį sudaro: Dr. A. J. Greimas, K. Drunga, B. Raila, H. Žemelis, S. Žymantas

Viršelįs — dail. V. K. Jonyno

Leidžia Lietuvių Rezistencinės Santarvės Informacijos Biuras

ARTHUR

RIMBAUD

komentarus parengė

A. J. GREIMAS

1854 m. spalio mėn. 21 d. Charleville, Ardenuose, Belgijos pasienyje gimsta žemesniojo karininko šeimoje, auga ir mokosi vietinėje gimnazijoje Jean Arthur Rimbaud, vienas iš didžiųjų simbolizmo poetų.

1870 m. Rimbaud pradeda poeto ir valkatos gyvenimą: kelis kartus bėga iš namų, čia į Paryžių, čia į Belgiją. Antrojo pabėgimo metu jį lydi, manoma, nežinomoji mėlynakė mergina.

1871 m. gegužės mėnesį, pagal surastą korespondenciją, R. jau galutinai turi suformulavęs „naujosios poezijos“ ir „poeto aiškiaregio“ koncepcijas. Rugsėjo pabaigoje R. parašo ir pasiunčia Verlaine'ui savo poemą *Girtas Laivas*; kitą mėnesį, Verlaine'o kviečiamas, jis atvyksta į Paryžių ir apsigyvena pas V., kurio žmona aštuntame nėštumo mėnesyje laukia sūnaus. Šeimoje: girtuoklystė, šeiminės scenos — R. išsikrausto.

1872 m. liepos mėn. 7 d. Rimbaud prikalbina Verlaine'ą, išėjusį parnešti vaistų sergančiai žmonai, pabėgti su juo į Briuselį, kur juodu gyveno iki rugsėjo 8 d. ir išplaukia į Londoną. Didelės ir dviprasmiškos draugystės laikotarpis. R. tenai baigia rašyti visa, kas vėliau sudarys jo *Iliuminacijų* rinkinį.

1873 m. pirmąjį mėnesį, sunkiai sirgęs, V. ir R. išsiskiria ir grįžta kas sau namo. Balandžio mėn. R. pradeda rašyti *Sezoną Pragare*.

Gegužės mėn. R. susitaiko su V.; antroji kelionė į Londoną — naujas susipykimas.

Liepos mėn. 8 d. V. savo motinos akivaizdoje bando nušauti R., bet tik lengvai jį sužeidžia. Belgijos teismas nuteisia jį dvejais metais kalėjimo, o R. grįžta namo. Tenai jis padeda dirbti mūrininkams, atstatantiems prūsų sugriautus namus, ir baigia *Sezoną Pragare*, kuris spalio mėn. pasirodys Briusely.

1873 m. lapkričio mėn. R. sudegina visus savo rankraščius ir, baigęs savo poeto gyvenimą, išvyksta į Rytus: olandų kariuomenės dezertyras Javoje, bedarbis Egipte, pirklys Arabijoje ir Abisinijoje — kontrabanda tiekia Negusui ginklus; įtariamą prekiaujant vergais, bet tai, greičiausia, netiesa — jis tik nusiperka sau žmoną.

1891 m. lapkričio 10 d. su nedideliu kapitalu grįžęs į Prancūziją, Rimbaud miršta vėžio liga Marselyje. Jo atsiminimas į katalikybę — jau nebeaktualių diskusijų objektas.

BLOGAS KRAUJAS

Iš savo protėvių gėlių aš paveldėjau mėsivai balšvą akį, siaurą protą ir nevikrumą kovoje. Mano apdanga man atrodo tokia pat barbariška, kaip ir jų. Bet aš netepu sviestu savo plaukų.

Gėlai buvo labiausiai nevykę ano meto odalupiai, žolių degintojai.

Iš jų paveldėjau: stabmeldystę ir šventvagiškumo pamėgimą, — o! visas ydas, pyktį, gašlumą — koks puikus dalykas gašlumas! — ypač: melą ir tinginystę.

Aš nekenčiu jokio amato. Meistrų ir darbininkų — visi jie muzikai ir driskiai. Ranka su plunksna verta tiek pat, kiek ranka prie arklo. — Koks rankų amžius! — Aš niekad nebūsiu rankingas. O tarniškumas veda pertoli. Man skaudus elgetavimo padorumas. Nusikaltėliai tiek pat šlykštūs, kaip ir kastratai; kai dėl manęs — aš nepalėstas, užtat tai man ir vistiek.

Tačiau! iš kur mano liežuvis toks suktas, kad iki šiol jis vedė ir išsaugojo mano tinginystę. Nesinaudodamas savimi, net ir savo kūnu, visiškai niekam, tingesnis už rūpūžę, aš gyvenau visur. Nėra jokios šeimos Europoje, kurios nepažinčiau. — Turiu galvoj tokias šeimas, kaip maniškė, kurios viską gavo iš Žmogaus Teisių Deklaracijos. — Man teko pažinti visus šeimos sūnelius.

KOMENTARAS

Šis komentaras neturi pretenzijų būti kokia objektyvi Rimbaud'o pasaulio išraiška. Jo genijaus turtingumas, atvirkščiai, pasireiškia galimų interpretacijų gausumu. Kiek mažiau su prancūzų ar ir iš viso su naująja poezija susipažinusiame skaitytojui norima pateikti **Sezono Pragare** pakartotinos lektūros įspūdžius.

* * *

Blogas kraujas. R. nori paaiškinti, kodėl jis netinkamas gyvenimui. Kalta jo žema kilmė: kaip pagoniui ir prasčiokui, jam svetima ir krikščionybė ir naujoji aristokratija — mokslas. Bet blogo kraujo šaknys dar gilesnės — individuali jo prigimties sąranga daro jį prakeiktuoju, raupsuotuoju.

Proteviai gėlai. R. identifikuoja save su pagonimis ir pavergtaisiais. Jo išoriniai bruožai: aiškos, perregimos akys — poetas aiškiaregis; siauras protas — jo užsispyrimas eiti vienu keliu ligi galo; nevikrumas — R. sužeidžia ir save ir kitus savo tyrimuose. Išoriniai jis — visiškai barbaras, atsisakęs nuo betkokio rafinuotumo, net nuo „tepimo sviestu savo plaukų“.

Odalupiai. Gėlai buvo piemenų ir pionierių, deginusių kelmynus ir atkovojuusių naujus dirbamos žemės plotus, tauta.

Stabmeldystė. R. pagonis — linkęs garbinti visus netikrus dievus ir drauge niekinti visa, kas šventa. Kaip pagonis,

atsisakęs krikščionybės, jis atsiduria kitų pusėj moralės pertvaros ir, vietoj dorybių, savanoriškai pasirenka visas ydas. Ydų išvardinimas. Ironišką sušukimą: „Koks puikus dalykas gašlumas!“ galima suprasti, kaip provokaciją, prisimenant šventųjų ir atsiskyrėlių gyvenimus, kur jie savo šventumą igijo tik perkopdami per pačius gašliausius gundymus (plg. Šv. Antanas ir jo paršas). — Paskutiniai jo yda — tingumas — leidžia jam išdėstyti savo neapykantos darbui teoriją.

Nekenčiu jokio amato. Amatas yra nuolatinis tos pačios procedūros kartojimas. Betkuriis darbas yra savęs glušinimas, priemonės pavertimas tikslu, žmogaus atitolinimas nuo jo autentiškumo. Ta pačia proga pasmerkiama ir visa meno, kaip amato, koncepcija ir estetinė Parnaso mokykla. Čia pasmerkimas ir XIX amžiaus — „rankų amžiaus“ — techninės pažangos, materialios civilizacijos. R. nenusižemins, niekad nepasidarys „rankingas“ poetas.

Tarniškumas... elgetavimas. R. jieško kitokių „pragyvenimo“ būdų. Galima gyventi, parsisamdžius tarnu — bet kas žino, iki kokių nuolaidų gali nuvesti „tarniškumas“! Elgetauti — vadinasi, nedirbti, bet tai normalus, padorus skurdžiausias kelias — ir Rimbaud'ui gaila skurdžiausio jo autentiškumo. Nusikaltėliai yra kastratai: jiems trūksta doros jausmo, trūksta laisvės pasirinkti nusikaltimą (R. kalba apie „absoliučius nusikaltėlius“). R. laisvas, ir visi tie keliai — ne jam.

Suktas liežuvis. R., kaip žinome, vengė dirbti, valkatavo, gyveno siurbėle. Jis atsisakė „panaudoti“ save, savo dvasines ir fizines jėgas betkuriam darbui — tol, kol tikėjo savo misija (žiūr. biografiją).

Aš gyvenau visur. — Savo dvasios akimis, savo sugebėjimu įsigyventi į europiečio bourgeois buitį. Žmogaus

Teisių Deklaracija, Didžiosios Prancūzų Revoliucijos palikimas, yra ideali buržuazinės visuomenės — kurią Rimbaud pasmerkė — išsikovotųjų teisių išraiška. Pagal R., tai prasisiekeliai, be šaknų istorijoje, be dvasinių idealų, R. žino, nes ir jis toks pat, kokie gali būti tie ponų „sūneliai“.

Kad taip turėčiau prosenelių betkuriame Prancūzijos istorijos taške!

Bet ne, nieko.

Man visiškai aišku — aš visados buvau žemesnioji rasė. Aš negaliu suprasti maišto. Mano rasės žmonės temokėjo sukilti tiktai plėšikavimui: nelyginant vilkai prie žvėries, kurio jie nepapjovė.

Prisimenu Prancūzijos — vyresniosios Bažnyčios dukters — istoriją. Prasčiokas, aš būčiau keliavęs į Šventąją Žemę; mano mintyse — švabų lygumų vieškeliai, Bizantijos vaizdai, Solymo pylimai; Marijos kultas, susigraudinimas dėl Nukryžiuotojo atbunda manyje, tarp tūkstančių pagoniškų kerų. — Raupsuotasis, aš sėdžiu ant puodų šukių ir dilgėlių, saulės graužiamos sienos papėdėje. Vėliau, kaip samdinyš kareivis, aš būčiau stovyklavęs po Vokietijos naktimis.

Ach! Be to dar: raudoname skynime aš šoku sabbato šokį su senėmis ir vaikais.

Mano prisiminimai tesiekia tik šį kraštą ir krikščionybę. Nebūtų galo jiems šioje praeityje. Tačiau visados vienas, be šeimos; kuria gi kalba tada aš kalbėjau? Nematau savęs niekad Kristaus tarybose; nei didžiūnų — Kristaus atstovų — tarybose.

Kas aš buvau praeitame amžiuje? tematau save tik šiandien. Nebėra valkatų, nei neaiškių karų. Viską pridengė žemesnioji rasė — liaudis, kaip mėgstama sakyti, protas, tauta ir mokslas.

Oho! mokslas! Viskas pradėta iš naujo. Ir kūnui ir sielai — paskutinis sakramentas — turime mediciną ir filosofiją, — bobučių žoleles ir sudarnintas liaudies dainas. Ir galiūnų pramogos ir jų draudžiami žaidimai. Geografija, kosmografija, mechanika, chemija!...

Mokslas, naujoji aristokratija! Progresas. Pasaulis žengia! Kodėlgi jam nesisukti?

Tai skaičių vizija. Mes einame prie DVASIOS. Tai visiškai tikra, aš kalbu, kaip orakulas. Aš viską suprantu, bet, nemokėdamas išsireikšti be pagoniškų žodžių, norėčiau tylėti.

Prancūzijos istorija. Žmogus gyvena su visa savo ir savo tautos istorija. R. apgailestauja nieko bendro neturįs su praeitimi, jokios dvasinės tradicijos su ja nesurištas. Šiame skyriuje jausti neabejotina įtaka ddžiojo prancūzų romantizmo epochos istoriko Michelet'o ir skaitytų jo veikalų prisiminimai. Pagal Michelet'ą, Prancūzijos istorija — ios liaudies istorija, tos liaudies sąmonėjimo ir jos triumfo — Revoliucijos — istorija.

Maištas — plėšikavimas. Aliuzija į XV-ojo amžiaus kaimiečių maištą, kuris, neturėdamas jokio aiškaus tikslo, baigėsi suirutėmis. Nujaučiama, kad ir R. maištas nepavyks.

Vyresnioji Bažnyčios duktė. Toks istorinis, oficialus, popiežių vartojamas Prancūzijos titulas. Prancūzijos Viduram-

žių istoriją R. tokiu būdu sutapdina su Krikščionybės istorija Vakaruose.

Toliau R. pateikia susintetintą Viduramžių istoriją, suvestą į keturis paveikslus. Kiekviename vaizde R. pats sau pasirenka „žemesniosios rasės“ atstovą vietą. 1) Prasčioko kelionė į Šventąją Žemę — R. ir tada būtų buvęs klajūnas ir driskis — R. neįstengia visiškai atsiriboti nuo krikščionybės: Nekalčiausios Marijos ir už žmones Nukryžiuotojo kultai savo gilia simbolika „atbunda“ jame: jam sunkiausia kovoti su meile žmogui. 2) Atsimerant Viduramžių žmogaus siaubingą raupsuotųjų baimę, aišku, kad Rimbaud — raupsuotasis, visuomenės atstumtas, atmata. Jis sėdi ant „šukių“, ant to, ką jis gyvenime sudaužė, ir „dilgėlėse“. 3) XV-XVII amžių samdiniai —

drauge kareiviai ir plėšikai, laisvės jieškotojai, be tėvynės ir moralės. 4) R. buvo beužmirštąs dar vieną savo „išikūnijimo“ galimybę: žmogaus, parsiėdavusio Šėtonui, su raganomis šokančio Sabbathą.

Šis kraštas ir krikščionybė. R. kultūra apsiriboja šiais dviem faktoriais: žmogus visiškai apsaugotas visuomenės, kurioje jis gimęs ir augęs. Rimbaud'ui — tai tie milijonai paprastų žmonių, kuriais apgyvendinta visa praeitis. — Poeto likimas — visiškai vienatvė (plg. viena iš dabartinio egzistencializmo temų). R. negali įsivaizduoti savęs nei Kristaus išrinktųjų — apaštalų — tarpe, nei didžiūnų — karalių ir princų „iš Dievo malonės“ — tarpe; ironiškas apaštalų ir „pateptųjų“ valdovų sugretinimas — ir vienu ir kitu valdžia kilusi iš to paties dieviško šaltinio (plg. Prancūzijos karalius, kurie vien tik pagal savo užimamąją vietą turėdavo galią daryti stebuklus — pagydyti ligonis).

Praeitame amžiuje. R. keliais žodžiais reziumuoja visą XVIII amžių. Kas jis buvo praeitame amžiuje? Niekas — anoniminė liaudis. Su XVII-ju amžiumi pasibaigė ir valkatų — klajojančių riterių, piligrimų, samdinių ir „neaiškių karų“ — Viduramžių baronų ginčų ir vėlyvesnių dinastijų kivirčių, kada, atrodo, buvo kariaujama šiaip sau, be aiškios prasmės — era. XVIII am. liaudis, praktiškai buržuazija, užlieja viską — aristokratijai mirtis. **Liaudis** — tai anoniminė, nesąmoninga „nekilniųjų“ masė, o **tauta** — suabstraktinta, į valstybinės teisės terminologiją įėjusi tos pačios „liaudies“ sąvoka. Tokią pat lygiagrečią evoliuciją nurodo ir kitos dvi sąvokos: **protas** — kartezianizmo (Descartes) filosofijos keratinis akmuo, viešpatavęs XVIII a., o **mokslas** — proto pritaikymo pasaulio pažinimui išdava — XIX a. Prancūzų revoliucija įgalino „žemesniosios rasės“ triumfą, o liaudį ir protą padarė institucijomis — tauta ir mokslu.

Oho! mokslas. Suvedęs sąskaitas su Viduramžių krikščioniška civilizacija, R. puola moderniąją visuomenę ir jos dievą — mokslą. Visas ankščiau kilusias problemas mokslas ėmėsi nagrinėti iš naujo, užsiangažuodamas duoti peno ir kūnui ir dvasiai: medicina — tai tik naujas „bibučių liekarstų“ variantas, o filosofija — tik orkestrui pritaikytos liaudies dainelės. Tai, kuo ano meto princai užsiimdavo, liepdami skaityti ar aiškinti keilionių aprašymus ar žvaigždžių judesius dangumi — dabar vadinasi geografija, kosmografija. Alchemikų uždrausti „žaidimai“ virto chemija...

Naujoji aristokratija. Pasijuokimas iš mokslininkų pretenzijų (plg. scientizmas, Renan'as), kuris šiandien mums atrodo itin kartus: šių dienų technokratinė visuomenė nesuvaldo savo pačios sukurtos atominės bombos. Pasijuokimas iš progreso idėjos, kuri vyravo R. laikais.

Kodėl pasauliui nesisukti? Visų pirma, tai parafravimas Galilėjaus žodžių, reiškiančių jo tikėjimą mokslu: „o vis dėlto ji sukasi!“ Iš kitos pusės ironija: naujas mokslinės civilizacijos tipas tik atkartoja tai, kas kitų jau daryta, nieko nespėsdamas iš esmės.

Skaičių vizija — itin kondensuota formulė: mokslas — tai pasaulio sumataminimas, tai žmogaus pastangos kokybę išreikšti kiekybe, skaičiais.

Einame prie dvasios. XIX a. vyraujanti tema: žmogaus dvasia, ginkluota mokslu, viską išaiškina — greitai prasiėdės dvasios karalystė. Kiek toliau: pasityčiojimas iš mokslininkų — pozityvistų pranašiško tono, — imdamiesi pranašauti, jie pamiršta, kad jie mokslininkai: „aš kalbu, kaip orakulas“.

Pagoniški žodžiai (plg. šventvagystės pamėgimas). Netikėdamas nauju dievu — Mokslu, negalėdamas įsijungti į bendrą jo liaupsinimo chorą, R. „norėtų“ tylėti. Bet jis aiškiaregis.

Pagonių kraujas grįžta! Dvasia jau arti; kodėlgi Kristus nepadedą man, duodamas mano sielai kilnumą ir laisvę. Deja, Evangelijos laikai praėjo! Evangelija! Evangelija!

Su pasigardžiu laikiu Dievo. Per amžių amžius, aš — žemesniosios rasės.

Štai ir Bretanijos pakrantėje. Tenušvinta miestai vakare. Mano diena pasibaigė: aš palieku Europą. Jūrų oras degins mano plaučius; nežinomi klimatai rudins mano odą. Plaukioti, kramtyti žolę, medžioti ir ypač — rūkyti; gerti stiprius, kaip verdantis metalas, gėralus — kaip mano mieli prabočiai, susėdę aplink laužus.

Aš sugrįšiu geležiniais sąnariais, tamsia oda, įtūžusia akimi: iš mano veido visi spręš, kad priklausau stipriųjų rasei. Turėsiu aukso: būsiu dykas ir brutalus. Moterys lepins tuos plėšrius paliegelius, grįžusius iš šiltųjų kraštų. Aš būsiu įmaišytas į politiką. Išgelbėtas.

Dabar aš prakeiktas, aš bjauriuosi tėvyne. Geriausią — labai girtas miegas jūros pakrantėje.

Pagonių kraujas grįžta! R. jaučia, kaip po šito pasivaikščiojimo po Europos kultūros istoriją, kuris jam suteikė tik kartelį ir nusivylimą, jo gyslose iš naujo ima plakti „pagoniškas kraujas“. Galimas dar vienas kelias — grįžimas į barbariją, į gaivališką gamtos stichiją. (Plg. Nietzsche — tos pačios epochos žmogus.)

Kodėlgi Kristus man nepadeda? R. pasiryžęs atmesti technikinę — mokslinę civilizaciją. „Dvasia jau arti“ — metas šokti į kovą su ja. Tačiau Kristus jam nepadeda, nes krikščionybė yra vergų ir popiežių valdomų žmonių religija. O kovai jam reikia **kilnumo ir laisvės**. Deja, Evangelijos, naujos, geros žinios skleidimo laikai jau praėjo. Nors jo širdis laukia, šaukiasi tos Geros Žinios!

Laukiu Dievo — aliuzija į tikintįjį, kuris laukia komunijos Dievo „su pasigardžiavimu“. Ne Tiesos Dievo, o savo asmeniškam pasitenkinimui, norėdamas gal suvesti savo smulkias sąskaitėles su pasauliu; ne švarus būdamas, o sensualiai, su savo kūno apetitais. (Plg. pastaruoju metu gerai išstudijuotą sensualumo mistinėje meilėje problemą.)

Aš žemesniosios rasės. R. tik taip tegali suprasti krikščionybę.

Bretanijos pusiasalis labiausiai išsikišęs į jūrą — geriausia vieta pabėgimui nuo Europos.

Mano diena pasibaigė. Kaip darbininko, kaip Dievo, kuriančio pasaulį, R. diena baigta: jis jau susitvarkė su Europa, kuri jam nebe problema.

Jūrų oras... Į šį barbariškumo kultą reikia, atrodo, žiūrėti, kaip į kelių mitų sutapdinimą: a) pagoniškas amoralumas, fizinio, gaivalinio gyvenimo grožis, b) barbarija, būtinumas viską griauti, viską pradėti iš naujo, išeinant iš nuogos, gaivališkos žmogaus prigimties, c) brutalių Amerikos nukariautojų — conquistadores (konkvistadorų) — sapnai. Gaivalinga gamta, stiprus žmogus — žvėris.

Aš grįšiu.. R. grįš tik visiškai pagijęs nuo religijos, nuo moralės, nuo visų moderniškų mitų. Vienas ir stiprus.

Būsiu įmaišytas į politiką. Pagal R., politika — tai moderniška brutalumo, gruoboniškumo, piraterijos forma. Tai natūralus iš laukinių kraštų sugrįžusio barbaro užsiėmimas.

Išgelbėtas nuo savęs ir kitų. Nuo savęs — nes nebebus jokių problemų, nuo kitų — nes tiek meilė, tiek ir ydos yra tik santykių su artimu išdava.

Prakeiktas. Nuolatinis poeto — prakeiktojo refrenas. Jo tėvynė — Europa ir Krikščionybė. Belaukiant išvykimo — girtas miegas.

Kelionė atidėta. Ir vėl keliausiu šio krašto keliais, savo yda nešinas, yda, kuri įleido skausmo šaknis į mano šoną — nuo pat mano subrendimo — kuri kyla į dangų, muša mane, parverčia, tampo mane.

Paskutinioji nekaltybė ir paskutinytis kuklumas. Pažadėta. Nėra ko pasakoti pasauliui savo šlykštesius ir savo išdavystes.

Pirmyn! Žygiuotė, našta, dykuma, nuobodulys ir pyktis.

Kam pasiduoti? Kokį žvėrį garbinti? Kokias šventąsias statulas kas griaua? Kieno širdis draskyti? Kokį melą išlaikyti? Kieno kraujuje braidžioti?

Verčiau vengti teisingumo. Kietas gyvenimas, paprastas savęs glušinimas — pakelti sudžiūvusiais pirštais karsto dangtį, atsisėsti, užsidusinti. Ir taip — nei senatvės, nei pavojų: teroras — ne prancūzo būdai.

Ach! aš toks visų apleistas, kad siūlau betkuriam dieviškam paveikslui savo polėkius į tobulybę.

O, mano pasiaukojimo gilumas! O, nuostabi manoji artimo meilė! Vistik čia, žemėje!

De profundis Domine, koks aš kvailas!

(Sezonas Pragare)

Kelionė atidėta. Kas sutrukdė važiuoti? Jo yda, kurią jis nešiojasi su savimi nuo savo „atėjimo į protą“ (jo žodžiais) — yda būti žmogumi, norėti **suprasti**. Šis noras, aiškiai matyti, jį kankina, tai kelia į dangų, tai smukdo, tai stumdo po pasaulį.

Paskutinioji nekaltybė. Gyvenimas jį išprievartavo, neliko jame nei trupučio jaunuoliško nekaltumo, kuklumo. O vis dėlto ne! Paskutinysis jo sielos nekaltumo požymis — tai jo pažadas pačiam sau: pridengti savo nuogumą, neberašyti. Menas dėl meno, poezija dėl poezijos — beprasmiški. Tam, kad rodytum pasauliui savo pasišlykštėjimus, savo netesėjimus! — būtų tik romantizmas. Praradus tikėjimo misiją, ar pastebėjus, kad misijos nėra — poezija nebeturi prasmės.

Pirmyn! Naujas ir paskutinysis kelionės etapas. Atkreiptinas dėmesys į kiekvieno žodžio, paimto atskirai, vertę, jo prasminį turtingumą. Naujoji poezija — žodžių (o nebe sakinių — minčių) poezija.

Kam parsiduoti? R. visai laisvas ir ieško galimo gyvenimo būdo — ne tikslo, o būdo. Trys keliai jam siūlosi, o visų pirma teroristinė revoliucionieriška stabų griovimo akcija. „Kokiai idėjai parsiduoti?“ — klausia jis, nes netiki jokia idėja.

Kokį žvėrį garbinti? Idėjos — tai, kaip laukinių tautų dievai — žvėrys: drasko ne tik savo priešus, bet reikalauja aukų, pasiaukojimo ir iš tikinčiųjų.

Kokias šv. statulas kas griauja? R. „atliekamas žmogus“, jis mielai prisidėtų prie kiekvieno griunamojo darbo; visas pasaulis supuvęs. (Plg. XIX a. pabaigos anarchizmą.)

Kieno širdis draskyti? Širdies ramybė yra melas. R. pasirinkęs pasirinkti švelniausią, nekalčiausią mergaitę ir sudraskyti jos širdį, sugriauti jos gyvenimą. Pastebėtinas Rimbaud'o tiesos supratimas: iš kiekvienos idėjos padaryti logiškas, kraštutiniausias išvadas.

Kokį melą išlaikyti? Šis sarkastiškas netikslus posakis yra tik kito išsireiškimo — „išlaikyti žodį“ — parafrazė. Kadangi visa yra melas, tai žmonės tik mano laiką

žodį, jie „laiko melą“. R. nori tesėti betkokį melą.

Kieno kraujuje braidžioti? Kiekviena kova reikalinga aukų. R. tai pasako grubiais tiesos žodžiais. Užtat ir jo išvada — atsisakymas nuo šitokio gyvenimo būdo.

Verčiau vengti teisingumo. Visos kovos, bent moderniškais laikais (plg. R., kuris gailisi „neaiškių kovų“), vedamos „vardan teisybės“. Jau ankstyvesnių formulių parinkimas rodo R. pasišlykštėjimą visais „teisingumo“ jieškotojais.

Kietas gyvenimas — antrasis kelias, paprastesnis — tai vulgariausias savęs glušinimas kietu, beprasmiu gyvenimu. Kelias, kurį R. ir pasirinks vėliau. Jeigu neskaityti psichologinio, nusitęsiančio laiko, o jis apglušeliui nevaizduoja jokios rolės, tai ir bus: **pakelti karsto dangtį, atsisėsti, užsidusinti**.

Teroras — ne prancūzo būdai. Nors teroras ir yra Didž. Prancūzų Revoliucijos išradimas, bet antroji, įprastinė šio žodžio prasmė — „siaubas“ — nepriimtinas prancūzo bourgeois racionalistiškai dvasiai.

Toks visų apleistas. Vientovė, tikslo nebuvimas taip įtempia R. nervus, kad jie nebeišlaiko: R. prisipažįsta turįs **polėkių** **į tobulybę** ir ieškąs betkokio Dievo, kuris jam duotų progą jos siekti.

Pasiaukojimas — meilė. Jis visko atsisakytų dėl šio idealo, jo širdis perpildyta stebuklingos meilės savo artimui (neišverčiamas žodis charitė, lotyniškai caritas, reiškias krikščionio meilę artimo). Jis norėtų ką nors nuveikti čia, šioj žemėj, tarp žmonių.

De profundis. Su tuo meilės potvyniu iškyla vaikystėje su afektyviniu pasauliu glaudžiai suaugusi krikščionybė. Iš čia ir nužemintas nuskriaustojo kreipimasis į Dievą: **Iš gelmių šaukiuosi į Tave, Viešpatie!** Šis šauksmas iš nevilties gelmių sustiprinamas dar iš savęs besityčiojančio R. pastabos:

Koks aš kvailas!... nusmukti taip žemai, kad Dievo šaukčiaus, žinodamas, kad jo nėra (plg. H. Radausko: Nakties nėra, Diena ateis ir Juokas angelo). Nevilties jausmo ir sarkastiško proto sugretinimas duoda galingą baigiamąją gaidą.

Ginčijamasi, diskutuojama, pasibarama, tik lyg nematomoji ranka bemaž visu, dažnai taip skirtingus ir net kits kitam priešingus darbus nejaučiamai sujungia ir derina, lyg būtų čia kokio slapto centro, tautinės valdžios įsakyta: peškitės svetimoms akims apdumti, bet nepamirškite vyriausiojo savo reikalo — kilti ir bręsti didžiajam savo žygiui — semiantis iš didžios praeities sau jėgų, šviečiantis ir jungiantis Lietuvos vardan — sumodernintai Lietuvos valstybei atgauti ir atgaivinti.

M. Biržiška

(„Lietuvių Tautos Kelias“, II t., 216 psl.)